

ФІЛОСОФІЯ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Воронкова В.Г. (м. Запоріжжя)

Анотація

В статті дається аналіз парадигми євроінтеграційної політики, філософських засад євроінтеграції, що виражаються європейського дому ідеєю; дається аналіз місця і ролі України в євроінтеграційних процесах, основних напрямків реалізації євроінтеграційної політики, ролі Євроконституції та історіософського дослідження проблеми.

Ключові слова

ЄВРОІНТЕГРАЦІЯ, ЄВРОКОНСТИТУЦІЯ, ЄВРОПЕЙСЬКОГО ДОМУ ІДЕЯ, ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНА ПОЛІТИКА, ГЛОБАЛІЗАЦІЯ

Вступ

Сучасний світ надзвичайно складний і динамічний. Визначальним є посилення процесу глобалізації, тобто збільшення взаємодії економічних, політичних, соціальних, культурних, правових та інших факторів. Зміст глобалізації зводиться до неминучості повної планетарної інтеграції, переходу від безлічі держав, народів, націй і культур до єдиної світової держави. По суті, під терміном „глобалізація” розуміється взаємозв’язок процесів інтернаціоналізації економіки, розвитку єдиної системи світового зв’язку, зміни й ослаблення функцій національної держави, активізації діяльності транснаціональних недержавних утворень, у тому числі таких, як етнічні діаспори, релігійні рухи, мафіозні групи.

Мета статті:

- дати аналіз євроінтеграції, що розвивається в умовах глобалізації;
- визначити філософські засади євроінтеграції, що детермінується європейського дому ідеєю;
- проаналізувати історіософські засади виникнення євроінтеграційної політики;
- визначити роль і місце України в контексті євроінтеграційного процесу.

Обговорення проблеми

За визначенням ООН, глобалізація - це загальний термін, що позначає усе більш складний комплекс трансграничних взаємодій між фізичними особами, підприємствами, інститутами і ринками, що виявляється в розширенні потоків товарів, технологій і фінансових засобів, у неухильному зростанні й посиленні впливу міжнародних інституцій громадянського суспільства, у глобальній діяльності транснаціональних корпорацій, у значному розширенні масштабів трансграничних комунікаційних та інформаційних обмінів, насамперед через Internet, у трансграничному перенесенні захворювань і екологічних наслідків і в усе більшій інтернаціоналізації певних типів злочинної діяльності. Під „глобалізацією” можна розуміти поступове перетворення світового простору в єдину зону, де безперешкодно переміщуються

капітали, товари, послуги, вільно поширюються ідеї і пересуваються їхні носії, стимулюючи розвиток сучасних інститутів, шліфуючи механізми їхньої взаємодії. Глобалізація - це утворення міжнародного правового і культурно-інформаційного поля, інфраструктури міжрегіональних, у тому числі інформаційних обмінів. Сьогодні дати чітке і єдине визначення глобалізації складно, різні питання цього процесу є предметом вивчення багатьох наук, кожна з яких має свій дискурс. Крім того, необхідно прийняти до уваги, що глобалізація є історичним процесом, що розвивається протягом сторіч і ще незавершений. *Особливостями глобалізації в умовах ХХІ ст. є кілька основних факторів, серед яких слід виділити наступні:*

1. *Системна цілісність світу як посилення взаємозв'язку між центром і периферією та посилення впливу сильних держав.*

2. *Зростаюча глобальна стратифікація, що пов'язана з поділом світу на багаті(28) та бідні (160) держави, серед яких більше мільярда людей використовують менше одного долара на день, 826 мільйонів недоїдають, майже мільярд не має доступу до чистої води.*

3. *Технологічна диференціація, що розвивається в умовах постіндустріального, індустріального та інформаційного суспільства.*

4. *Системна вестернізація, яка охоплює всі сфери життя, поширюючи швидкими темпами явища „макдональдизації” та вестернізації.*

5. *Значне зростання прямих інвестицій (лише в період 1990 по 2003 –р.р., їх загальний обсяг у світовій економіці зріс із 1954 млрд. дол до 7 123 млрд.дол., досягши відповідно 4,3 і 10 % в загальному обсязі світових капіталовкладень).*

На кордонах України зростає найпотужніший світовий центр – *Європейський Союз, з населенням 455 млн. чоловік, з ВВП близько 10 трильйонів доларів і обсягом торгівлі – понад 30% світової.* Глобальні трансформаційні процеси, зокрема в країнах з перехідною ринковою економікою, надзвичайно посилити роль теорії, яка адекватно відображала б складність радикальних змін, що відбуваються у світовому господарстві. Теоретична розробка і реалізація національних конкурентоспроможних, *глобально орієнтованих стратегій розвитку сьогодні є чи не найактуальнішим питанням.* Оцінюючи місце України у сучасному світі, слід враховувати різні фактори, виходячи також із перспективи. Очевидно, можна говорити про виконання нашою державою певного баласту у відносинах Заходу і Сходу; що ставлення до нашої держави з боку інших визначається бажанням деяких держав не порушувати певний баланс сил, сприймаючи Україну як буферну державу між ЄС та Росією. Слід також більше покладатися на власні сили, оскільки історія минулих століть і наші дні підтверджують ілюзорність надії, що всі наші проблеми будуть вирішені Заходом чи Сходом. *Європейська інтеграція відповідає життєво важливим*

інтересам українського народу, вона є визначальним чинником як міжнародної діяльності України, так і її внутрішньої політики на тривалу перспективу, зміцнює безпеку країни та позитивно впливає на відносини України з усіма державами світу. Неухильна реалізація курсу на інтеграцію до Європейського Союзу забезпечуватиме гарантії верховенства права плюралістичної демократії, дотримання прав людини, розвиток в Україні громадянського суспільства, побудову соціально-орієнтованої ринкової економіки.

Філософія євроінтеграції в умовах розвитку глобалізаційних процесів зводиться до наступного:

- поліпшення знань суспільства про природу, сутність європейської інтеграції, специфіку функціонування ЄС;
- подолання психологічного пострадянського бар'єру суспільної думки стосовно нової системи європейських координат та інтеграційних перспектив;
- створення проєвропейської більшості в суспільстві;
- забезпечення необхідних знань та навичок щодо розуміння цілей інтеграції ЄС державними службовцями;
- всебічна підтримка політики уряду українським суспільством;
- набуття знань про ЄС та виховання молодих людей у дусі спільних європейських цінностей та ідеалів, всебічне інформування широкого кола громадськості з питань інтеграції.

Історіософські засади Євроінтеграції. Проект європейської інтеграції сформувався та розвивався у відносно єдиному соціокультурному середовищі Західної Європи в умовах чіткого розподілу на ліберальний Захід та комуністичний Схід. 1 січня 1995 р. після вступу до Європейського Союзу Австрії, Швеції та Фінляндії народилася сучасна „Європа – 15, а модель Європейського Союзу стає привабливим прикладом для всього світу. Починаючи з 1970 –х років, Європейський Союз чотири рази приймав нових членів: 1973 р. – Великобританія, Данія, Ірландія; 1981 р. – Греція; 1986 р. – Іспанія та Португалія; 1995 р. – Австрія, Швеція й Фінляндія. У 1973 р. відбулося перше розширення Європейського співтовариства: до Бельгії, Італії, Люксембургу, Нідерландів, Німеччини, Франції приєдналися Великобританія, Данія та Ірландія. В період 80-х років розширення ЄС продовжувалося: у 1992 р. в Маастрихті підписано договір про створення Європейського Союзу та перспективи його розширення. Вдосконалення вирішення низки внутрішніх проблем було передбачено Амстердамським договором 1997 р.. На межі ХХІ ст. процес розширення стимулюється великим бажанням країн-кандидатів повернутися до материнського лона європейської цивілізації, а також об'єктивною зацікавленістю „старих” членів ЄС в експансії впливу, здобутті нових ринків, закінченні процесу політичного об'єднання Європи. Ще точиться дискусія навколо питання визначення геополітичних меж нової

об'єднаної Європи. Розширення ЄС до кордонів Близького Сходу (мусульманської Туреччини) може спровокувати „зіткнення цивілізацій” у структурі самого Європейського Союзу. Упродовж 1990 –х років визначилися дві групи країн-кандидатів на вступ до ЄС. Перша з них, так звана „люксембурзька”, була визначена у березні 1998 р. у складі Польщі, Угорщини, Чехії, колишньої Югославської республіки, Словенії, Естонії, Кіпру. Друга, так звана „гельсінська” група була визначена в грудні 1999 р. – Латвія та Литва, Словаччина, Мальта, Румунія й Болгарія. За межами розширення ЄС залишилися Хорватія, Сербія, Боснія й Герцеговина, Македонія. Ніццький договір грудня 2000 р. вирішив процедурні та інші питання розширення ЄС. У травні 2004 р. до ЄС було прийнято 10 нових членів: Естонію, Кіпр, Латвію, Литву, Мальту, Польщу, Словаччину, Словенію, Чеську республіку, Угорщину. Планується, що у 2007 р. членами ЄС стануть Болгарія та Румунія, проводяться переговори щодо вступу Туреччини та Хорватії. Вступ до ЄС – це досить складний процес, який залежить від двох сторін: так, у період 60-х рр. удвічі було відмовлено у вступі Великобританії, ще в 1963 р. Туреччина підписала угоду про асоціацію з ЄС, у 1987 р. подала офіційну заявку на вступ, але й досі не є членом організації; населення Норвегії на референдумах 1972 та 1994 р.р. виступило проти вступу своєї держави до ЄС.

Концептуальні засади філософії євроінтеграції зводяться до того, щоб *розвивати теоретичні та концептуальні засади європейської інтеграції; імплементувати законодавчу базу, яка повинна носити по-європейськи спрямований характер; органи державної влади повинні бути адаптовані для функціонування в умовах майбутнього членства України в ЄС; спосіб здійснення владних повноважень державних органів влади в процесі реалізації євроінтеграційної політики повинен бути демократичним, законним і гуманним.*

До головних функцій євроінтеграційної політики відносяться: забезпечення втілення перетворень і реформ, необхідних для досягнення відносності критеріям ЄС; розробка конкретних завдань у реалізації стратегічної мети – приєднання до ЄС; мобілізація ресурсів для виконання цих завдань і досягнень мети європейської інтеграції.

Критерії євроінтеграційної політики: *наявність у країні стабільних інституцій, які б гарантували демократію верховенства права; дотримання прав людини, захист прав меншин; формування ефективної ринкової економіки та спроможності витримувати конкуренцію з іншими ринковими силами всередині ЄС; спроможність на себе взяти зобов'язання члена Союзу, зокрема, таких, яких вимагає ЄС: політичний союз; економічний союз; валютний союз; наявність та безперешкодний розвиток громадянського суспільства та всіх його інституцій; створення надійних та стабільних умов для економічного*

розвитку й подолання відставання України від розвинених держав Європи та світу.

Неухильна реалізація курсу на інтеграцію до Європейського Союзу повинна забезпечити *гарантії*: верховенства права; плюралістичної демократії; дотримання прав людини; розвиток в Україні громадянського суспільства; побудову соціально - орієнтованої ринкової економіки.

На сучасному етапі вступу України до Європейського Союзу особливого значення набуває проблема інформаційного забезпечення політики європейської інтеграції; поширення в Україні інформації з питань європейської інтеграції та залучення громадянського суспільства до цих питань, ґрунтовне готування до цього процесу населення до цього процесу є безумовним пріоритетом. *Від ступеня інформованості суспільства щодо політики європейської інтеграції залежить як досягнення сучасних економічних, життєвих стандартів особистої безпеки, гарантованих прав і свобод громадян, так і зусилля керівництва держави, спрямовані на входження України до ЄС.* Від ступеня підтримки європейської громадськості, обізнаності з Україною, її культурою, історією, економічних можливостей залежить прийняття наших прагнень увійти в Європейське співтовариство.

Сьогодні прискорюється та якісно змінюється рівень відносин між Україною та Європейським Союзом, створюються нові інституційні структури, відповідальні за виконання програми інтеграції України до ЄС. Однак організаційна робота з євроінтеграції випереджає *інформаційно-роз'яснювальну та просвітницьку* роботу: ще *не розгорнута* широка дискусія в українському суспільстві щодо перспектив *Європейської інтеграції* і євроінтеграції, європейського вибору України; *неготовність* українського суспільства прийняти інтеграцію *може стати внутрішнім чинником стримування євроінтеграційних прагнень України.* Нині *Євросоюз – одна з найпотужніших інтеграційних зон світу, економічний потенціал якої близький, а у окремих напрямках перевищує економічний потенціал США.* ЄС поступово пройшов низку кроків повної інтеграції, маючи намір до їх поглиблення: 1) *зона вільної торгівлі*; 2) *митний союз*; 3) *спільний ринок*; 4) *економічний союз*; 5) *валютний союз*; 6) *політичний союз*; 7) *повна інтеграція через федерацію чи конференцію.* Зараз ЄС знаходиться на шостому рівні з деякими елементами сьомого рівня (ЄС +ВС).

Філософські засади євроінтеграції пов'язані з європейського дому ідеєю. Європейського дому ідея - політична концепція, що, перебуваючи у стадії постійної розробки, визначає утвердження на європейському континенті ефективної системи безпеки життя народів на основі розуміння спільності їх долі. Ідея європейської спільноти неодноразово висувалась в історії політичної думки: так, французький політичний діяч П. Дюбуа ще на початку 14 ст. зауважував про можливість створення союзу європейських держав; на початку 15 ст. польський юрист П. Влодковіц проголосив ідею мирного співіснування між усіма європейськими

народами. В 1693 р. англійський політичний діяч В. Пенн у своїй праці «До теперішнього і майбутнього миру в Європі» висунув ідею створення Європи від Атлантики до Уралу з єдиним парламентом (представництво, пропорційне до населення кожної із європейської країн). Мислителі наступних часів також зверталися до „Європейського дому ідеї”, так чи інакше зосереджувалися на потребі реорганізації європейського співтовариства, необхідності для всіх європейських народів докласти зусиль і засобів для створення єдиного європейського простору при збереженні національної незалежності. Вищеназвані ідеї продовжують впливати на динаміку суспільно-політичного розвитку Європи; саме на ідею європейської спільноти, що висувалася в різні часи, спирається концепція «єдиного європейського дому», яка припускає, що весь накопичений морально-гуманістичний потенціал може бути використаний на благо всіх європейських народів. Ця ідея спрямована на створення європейської системи безпеки невоєнними методами, на розвиток співробітництва в усіх сферах діяльності, на формування загальноєвропейської свідомості. Відомі політики нашого часу (Ш. де Голль, В. Брандт, Г. Вільсон) мислили категоріями відмови від стереотипів «холодної війни», створення «Європи від Атлантики до Уралу», стверджуючи, що формула Клаузевіца «війна є продовження політики іншими засобами» не відповідає більше військово-стратегічним реаліям. Провісниками нового європейського мислення створені історичні документи Гельсінкського Заключного акта, НБСЄ та ін. Щодо поняття «ідея європейського дому» існує дві точки зору: згідно з однією „Європейського дому ідея” відображає абстрактне прагнення до єдності й безпеки; згідно з іншою - «європейський дім» становить сукупність площин, які взаємодіють між собою (економічних, військових, політичних, екологічних, гуманістичних, геополітичних). Багато західних політологів (Ж. Мінк, А. Тираскольські, Ж. -М. Дайс, П. Мейсснер, П. Шеффер) розглядають ідею «загальноєвропейського дому» як алегорію, яка порушує багато економічних і політичних питань. Е. Еплер вважає, що це поняття відповідає довгостроковим інтересам Західної Європи, ця концепція привела до взаємного відкриття суспільно-політичних систем, означає кінець розколу Європи, що європейська спільнота повинна існувати всупереч ідеологічним розбіжностям. Л. Алмон наголошує на приматі загальнолюдських цінностей: «Вільний дім - це такий дім, де існує вільна комунікація між жителями окремих квартир, а поки цього немає, не може бути і мови про таку спільноту». Представники малих і середніх народів вважають, що ідею європейського дому слід приймати з великим застереженням, тому що логіка зверхності все одно виявить себе. Радикальні перетворення в Центральній та Східній Європі, розпад Радянського Союзу та виникнення нових незалежних держав докорінно змінили геополітичну ситуацію. Нові реалії поставили на порядок денний необхідність переходу від однієї соціально-економічної моделі до якісно

іншої, з метою адекватного розв'язання проблем міжнародної безпеки. "Європейського дому ідея" активно розвивається РБСЄ, Європейським Союзом, Радою Європи, Європарламентом, вона має майбутнє і стає конкретнішою. Європейське співтовариство вже сьогодні активно розвивається в сфері культури, захисту прав людини, охорони навколишнього середовища.

Європейська Конституція та її роль в євроінтеграційних процесах. Текст *Європейської Конституції*, одностайно прийнятий в червні 2004 року на Брюссельській зустрічі у верхах 25 держав і урядів Європейського Союзу, формально укріпили підсилення наднаціонального регулювання інтеграційних процесів і початок формування державного облаштування в ЄС згідно з федеративним принципом. Європейська Конституція об'єктивно відповідає нинішньому етапу регіональної інтеграційної співпраці, хоча просування до неї було суперечливим і тривалим. Той факт, що вищий правовий акт Євросоюзу прийнятий майже через 50 років після підписання Римського договору 1957 року, свідчить про складний і не завжди послідовний характер економічної інтеграції, вимагаючи розвиток вищого ступеню – валютної інтеграції. Розвиток інтеграційних процесів об'єктивно підпорядковано ряду загальних закономірностей, порушення яких підсилює міждержавні суперечності, але в той же час спонукає до пошуку компромісів. Валютна інтеграція, зумовлена об'єктивною тенденцією до інтернаціоналізації всіх сфер господарського життя, може розвиватися як дійсно життєздатний процес до успішних результатів, якщо дотримуватися головної загальної закономірності, а саме - послідовного просування інтеграційних процесів – від нижчих стадій до більш високих. У тісному взаємозв'язку з нею знаходиться інша загальна закономірність - необхідність зберігати баланс на кожному етапі між об'єктивною ринковою основою інтеграційних процесів і суб'єктивним регулюючим началом. Досвід свідчить, що форсований перехід до більш зрілих стадій інтеграційного процесу без завершення попередніх етапів і порушення балансу ринкового і регульованого начала здатний викликати провал планів валютної інтеграції. На початкових етапах становлення інтеграційного об'єднання держав учасники поставили перед собою задачу створити єдиний ринковий простір з рівними конкурентними можливостями у всіх сферах економічної діяльності. Ця мета була досягнута до 1992 року, коли в ЄС завершилося створення єдиного внутрішнього ринку, сприяючи подальшому поглибленню інтеграційного процесу. На наступних етапах інтеграційні процеси розвивалися на основі Маастрихтської угоди 1992 року й розростання інтеграційних процесів (збільшення з 1 травня 2004 року кількості членів до 25 держав), що привело до підсилення ролі державного регулювання. Дана тенденція знаходиться в контексті загальної закономірності валютної інтеграції, що зумовлює необхідність стримувати оптимальне співвідношення форм і методів регулювання інтеграційних процесів на національному,

міждержавному і наднаціональному рівнях. Це співвідношення не є чимось застиглим, а знаходиться в постійній динаміці в залежності від стадії інтеграції. Роль державного регулювання підсилюється, а його форми ускладнюються по мірі переходу до більш зрілих стадій валютної інтеграції і втягування у цей процес нових, менш розвинутих держав.

В Євросоюзі головним критерієм оцінки оптимального розподілу компенсації між різними рівнями управління інтеграційними процесами традиційно є *концепція субсидіарності*. Посилання на застосування субсидіарності як найважливішу умову ефективного регулювання інтеграції є практично у всіх документах ЄС, починається з Римського договору про заснування ЄС і завершується Договором про прийняття Європейської Конституції. Субсидіарність – це принцип пріоритету прав та інтересів особи перед правами та інтересами будь-якої спільноти, пріоритету меншої, раніше утвореної спільноти, порівняно зі спільнотою більшою або спільнотою вищого рівня; один з основоположних принципів, на яких базується сучасне демократичне суспільство в цілому і федеративна держава, зокрема. Субсидіарність виходить від конкретного індивіда, тобто від індивіда, що бере участь у системі різних спільнот, поза якими він не має можливості самореалізовуватися як особистість. Першочергово принцип субсидіарності асоціювався з еволюцією державної влади на різних рівнях аж до виникнення федеративного типу державного устрою, до федералізму. З розвитком інтеграції спостерігається подальша еволюція принципу субсидіарності, в ході якої відбувається пошук оптимальної взаємодії між національними, міждержавними і наднаціональними органами. У найзагальнішому вигляді принцип субсидіарності зводиться до того, що усі спільноти (інституції) є субсидіарними (додатковими) до особи (індивіда), або, інакше, не особа існує для спільноти (інституції), а різного роду спільноти (інституції) утворюються (виникають) для реалізації інтересів індивіда.

Невід'ємною частиною концепції субсидіарності є принцип пропорційності, у відповідності з яким дії ЄС не повинні виходити за межі заходів, необхідних для досягнення цілей цих договорів. За всю історію європейської інтеграції сформувався механізм прийняття рішень з участю всіх трьох інституцій – Європейської комісії, Ради ЄС і Європейського парламенту з чітким розподілом владних повноважень. Унікальність інституційно-правової системи ЄС заключається в тому, що держави-члени передали колективним незалежним організаціям управління суверенітет в ряді сфер. У самому загальному вигляді механізм взаємодії ключових інститутів ЄС в процесі прийняття рішень заключається в тому, що Європейська комісія розробляє і пропонує до обговорення нові законодавчі акти, а Рада і Парламент при участі в якості робочих органів різних комітетів, комісій і агентів приймають *закони*. Рішення про збільшення складу Євросоюзу майже в 2 рази (до

25 членів з 1 травня 2004 року і до 27 – з 1 січня 2007 року) стало стимулом посилення політичної централізації і федералізації.

Основні інституційні нововведення Ніццького договору наступні: реформується представництво держав-членів в Європейській комісії з 1 січня 2005 року, в новому її складі буде по одному представнику від кожної держави; в Раді Міністрів ЄС змінено квоти старих держав-членів і визначено кількість голосів для нових, які вступили в Євросоюз з 1 травня 2004 року; змінено розподіл квот в Європейському Союзі, квоти держав-членів будуть збільшені до 732. На конференції голів держав і урядів Європейського союзу в Лаакене (14-15 грудня 2001 р., Бельгія) була прийнята декларація „Майбутнє Європейського Союзу”, яка отримала назву Європейська Конституція. Автори Лаакенської декларації акцентували увагу на тому, що майбутнє Євросоюзу повинно бути тісно пов'язане з формуванням державного улаштування в інтеграційному об'єднанні по федеративному принципу. Такий тип улаштування отримав у прихильників Європейської ідеї назву „федерація держав-націй і народів”.

Декларація проголосила необхідність радикального реформування Договору про Європейський Союз у відповідності з трьома цілями:

- 1) визначити і більш чітко розмежувати повноваження інститутів ЄС;
- 2) уніфікувати правову базу та інструментарій його функціонування;
- 3) забезпечити більш високий ступінь демократичності та ефективності діяльності Євросоюзу.

В преамбулі проекту Договору підкреслюється, що в ньому передбачені необхідні заходи по удосконаленню структури і чіткому визначенню ролі кожного із трьох ключових інститутів Євросоюзу, враховуючи наслідки його розширення. Реалізація компетенції в інтеграційному об'єднанні визначається саме принципами субсидіарності та пропорційності. Інститути Євросоюзу наділені виключною компетенцією встановлювати правила конкуренції, необхідні для функціонування внутрішнього ринку і приймати на наднаціональному рівні обов'язкові для всіх держав-членів рішення в сферах єдиної грошово-кредитної й валютної політики для країн зони євро, загальної зовнішньоторгової політики, функціонування митного союзу. Держави-члени ЄС повинні укріпляти, координувати і контролювати бюджетну дисципліну в своїх країнах; визначати основні напрями і контролювати економічну політику в своїх країнах, забезпечувати їх сумісність із політикою Євросоюзу. *Новизна проекту Конституції* зумовлена також тим, що в ньому чітко систематизовані задачі, функції, напрями діяльності й процедури прийняття рішень, які відносяться до компетенції органів Європейського Союзу.

Введення євро стало поворотним моментом у процесі Європейської інтеграції. Загалом, євро, по суті є пілотним проектом моделі *фінансової інтеграції* для інших економічних регіональних

угруповань, таких як *Асоціація співробітництва країн Південно-Східної Азії* (АСЕАН) та інші.

Свідченням наполегливих спроб еліти країн-членів Монетарного Союзу зафіксувати у громадській думці ідею успішності євро стало присудження в День Європи 9 травня 2002 р. спільній європейській валюті Міжнародної премії імені Карла Великого за вагомий внесок у справу Європейської інтеграції. Таким чином, існування ЄС сприяє соціальному та економічному прогресу, що досягається шляхом створення простору без внутрішніх кордонів, поглиблення економічної та соціальної інтеграції через ефективне функціонування економічного та валютного союзу.

Україна і Європейський Союз. В 1994 р. в Люксембурзі між Україною та ЄС була підписана Угода про партнерство і співпрацю, якою були закладені основи для взаємодії сторін. В грудні 1999 р. була прийнята декларація Європейської ради по сумісній стратегії країн ЄС, визначаючи нове місце України в системі Європейської безпеки. Після утвердження Верховною Радою Послання Президента „Україна: рух у ХХІ століття” курс на євроінтеграцію став офіційним пріоритетом національної інтеграційної політики. Для вступу в ЄС Україні необхідно одночасно виконати три головних умови:

- досягти європейського рівня в сфері демократії і громадянського суспільства;
- розвитку технологій і продуктивності праці;
- підвищення рівня життя громадян.

Стратегія інтеграції України до Європейського Союзу – це комплексна соціально-політична, правова, соціально-економічна проблема. Її реалізація об’єктивно потребує розширення соціальної і політичної бази підтримки євроінтеграції. Послання Президента України до Верховної Ради „Європейський вибір. Концептуальні засади економічного та соціального розвитку України на 2002-2011 роки” акцентує увагу на тому, що європейський вибір України – продовження генеральної лінії політичної поведінки у світі. На новому етапі розвитку держави зовнішня політика України має набути нових якостей. Інтеграція України з країнами ЄС – шлях складний, перспективний, вимагає великих зусиль влади та народу; перебудови свідомості та способу життя людей; демократизації держави й модернізації політичної системи суспільства економіки; входження в європейський політичний, економічний, соціокультурний простір; відкритості країни не тільки до фінансових, культурних та інформаційних інвестицій; формування загальноєвропейських цінностей; перетворення інтеграції на потужний генератор системних змін у державі; досягнення загальнонаціонального політичного консенсусу; створення механізмів громадського контролю за державними інституціями; досягнення усталеної позитивної української економічної динаміки; досягнення інтеграції як усвідомленого

стратегічного пріоритету; сприяння зміцненню демократичних інституцій; посилення боротьби з організованою злочинністю та корупцією; розробка відносно стабільної, несуперечливої та самоузгодженої системи національних інтересів, пріоритетів і цілей, сприяння їх закріпленню в масовій свідомості; раціональні інтереси повинні бути засадовими для будь-якої інтегральної стратегії розвитку суспільства на перспективу; для цього необхідна розробка національної стратегії європейської інтеграції; досягнення сумісності цінностей, норм, цінностей і принципів внутрішнього та соціального життя України з нормами та принципами євроспільноти; створення умов для залучення європейських інвестицій; формування усталеної демократії з міцною ринковою економікою, прозорістю законодавства і самої політики для суспільства; створення законодавчих, політичних, економічних, соціальних та міжнародних передумов для здійснення інтеграції України до ЄС; імплементація норм європейського права до українського законодавства.

Висновки

Філософія євроінтеграції зводиться до наступного:

1. Унікальність європейської моделі розвитку цивілізованого процесу полягає у тому, що Європа завжди була і залишається нині центром економічних та соціальних новацій, займає домінуючі позиції у культурній сфері, найбільшою мірою кореспондується з базовими закономірностями ринкових відносин. Саме орієнтація на передові європейські держави та інституції, використання Європейської моделі розвитку суспільства дають Україні шанс ввійти до кола розвинутих держав світу. Важливо врахувати і принципові економічні переваги країн Західної Європи: для них характерне виробництво високотехнологічних продуктів кінцевого споживання, в т.ч. предметів широкого вжитку. Західноєвропейська модель економічного розвитку має вищий порівняно із США рівень відкритості, країни ЄС посідають панівні позиції в експорті капіталу та вищу порівняно із США та Японією самодостатність економічної системи.

2. Основні принципи права ЄС є неписаними джерелами, що походять передусім від судової винахідливості і застосовуються Судом ЄС відповідно спільних цінностей і норм, які становлять конституційну філософію та політику судочинства. Визначення основних принципів права ЄС відбувається одночасно як прагматична процедура, що апелює, з одного боку, до принципів, запозичених із міжнародного та внутрішнього права держав-членів, а з другого боку, виділяє принципи, що походять від самої структури правової системи ЄС. З огляду на такий підхід можна виділити три категорії запозичень, до яких входять:

- 1) загальні принципи міжнародного порядку й принципи, що походять із міжнародних інструментів захисту прав людини;
- 2) спільні загальні принципи, що існують у внутрішньому праві держав-членів;

3) основні принципи права ЄС, що базуються на конституційних, економічних і політичних засадах європейської інтеграції.

3. Філософські засади принципу субсидіарності застосовуються у сфері розподілу повноважень між місцевим самоврядуванням і державою (в державах з унітарним устроєм), а також місцевим самоврядуванням та суб'єктами федерації, федерацією в цілому (в державах з федеративним устроєм). В останньому випадку субсидіарність означає, що органи управління суб'єктів федерації, а також (у випадку їх існування) регіональні органи управління беруть на себе й виконують лише ті функції, які місцеве самоврядування не має можливості реалізувати; в свою чергу, федерація покладає на себе та відповідає за реалізацію тих повноважень, які нездатні реалізувати ні місцеве самоврядування, ні суб'єкти федерації, або які, з точки зору інтересів індивідів, можуть бути ефективніше реалізовані федерацією. Захист свободи через реалізацію принципу субсидіарності проголошується однією з традиційних цінностей європейського політичного устрою, знайшов нормативне закріплення у Європейській хартії місцевого самоврядування 1985 р.

4. У зв'язку з адаптацією України до європейських реалій, перетворення інтеграції на потужний генератор системних змін у державі необхідно досягти сумісності цінностей, норм і принципів внутрішнього політичного та соціального життя України з нормами і принципами євроспільноти. Нагальними принципами є: демократизація процесу прийняття державних рішень; досягнення загальнонаціонального політичного консенсусу щодо головних напрямків європейської політики України; створення механізмів громадського контролю за державними інституціями; налагодження молодіжного обміну на засадах наявних європейських моделей; вироблення державної політики навчання фахівців за кордоном з метою акумулювання конкурентоспроможного інтелектуального потенціалу нації; проведення кампанії, спрямованої на пояснення переваг та необхідності євроінтеграції в європейську спільноту; організація скоординованої довготермінової „рекламної єврокампанії”, що мала б на меті адаптувати суспільство до невідворотності інтеграції;

5. Серед основних напрямків оптимізації євроінтеграційної політики та місця і ролі України у цьому процесі слід назвати:

- проведення демократичних виборів і реформування державно-політичної, адміністративної та економічної системи України;
- розроблення національної стратегії відносин України з Росією на засадах рівності, поваги до суверенітету та взаємовигідного добросусідського співжиття з великим сусідом;
- зміцнення тісного військово-політичного та економічного союзу Балтії, що має стати одним із пріоритетів української зовнішньої політики;

- розвиток відносин стратегічного партнерства з США та приєднання України до Наднаціональної мегакоаліції, що створюється в ім'я захисту базових цінностей демократії та християнської цивілізації;

- перетворення України на регіональну державу, лідера в районі Центрально-Східної та Південної Європи, гарантуючи стабільність у цьому стратегічно важливому регіоні світу;

6. Врахування всіх політичних, економічних, соціальних, культурних факторів та зближення України з Євросоюзом:

- Необхідне налагодження просування України шляхом децентралізації, партнерства та впровадження принципу субсидіарності, що може суттєво сприяти наближенню її до вступу в ЄС; посилення зв'язків взаємозалежності між політичними, економічними, суспільними суб'єктами як усередині країни, так і на міжнародній арені, що істотно впливає на процес визначення та реалізації державою своїх національних інтересів; національні інтереси та співвіднесені з ними цінності й цільові настанови мають бути засадовими для будь-якої інтегральної стратегії розвитку суспільства на перспективу, ефективну імплементацію якої повинні забезпечити спільні зусилля виконавчої та законодавчої влади.

- Необхідний інтенсивний підхід до інтеграції по кількох пріоритетних напрямках, а саме :

- розробка національної стратегії європейської інтеграції, досягнення сумісності цінностей, норм і принципів внутрішнього політичного та соціального життя України з нормами й принципами євроспільноти;
- пошук стратегічного партнера серед європейських держав;
- створення умов до залучення європейських інвестицій; слід не лише підкреслювати геополітичне значення поглиблення двосторонніх зв'язків України з державами Європейського континенту, посилення інтеграційних процесів, а й демонструвати практичну корисність такої співпраці, перспективи адаптації європейського досвіду на українських теренах.

7. Необхідно *створити недержавні інституції*, сприяючи євроінтеграційному розвитку на рівні об'єднань підприємців, профсоюзів, громадянських організацій, творчих колективів, використати механізми активного залучення регіонів України до формування і реалізації політики інтеграції в структурі ЄС. Здійснення інтеграційних заходів потребує механізму цільового фінансування адаптації України до міжнародних стандартів; воно повинно бути багатоканальним і втілюватися як в державних, так і в місцевих бюджетах, позабюджетних фондах, здатних залучати кошти вітчизняних підприємців. Ефективна євроінтеграція потребує консолідації внутрішніх зусиль для забезпечення умов стабільного демократичного розвитку суспільства, становлення конкурентоздатності національної економіки як основи взаємовигідної співпраці і партнерства.

8. Недоліки Євроінтеграції: цей союз являє собою крихке державне об'єднання, в якому немає ефективної системи управління, межі владних повноважень центральних органів є неясними, немає чіткого розподілу повноважень між законодавчою виконавчою і судовою гілками влади, нема системи стримувань і *протидій*, Вищий законодавчий орган Євросоюзу – Європейський парламент у порівнянні з національними парламентами грає другорядну роль в процесі законотворчості. Загальноєвропейське законодавство теоретично має пріоритет над національними законами, але не дотримуються. Суди продовжують керуватися національними кодексами і нормами: Англія не визнає сумісно виробленої Шенгенської угоди про візовий режим; Швеція, Англія і Данія відмовилися ввійти у валютні союзи і ввести єдину європейську валюту євро; об'єм владних повноважень Комісії чітко не визначений, тому Рада міністрів, що періодично збирається на свої наради, може в будь-який момент стримувати Комісію. Вищий координаційний орган ЄС – Рада міністрів, який переходить з країни в країну, з головою що вибирається на 6-місячний строк, не може замінити собою дійсного уряду. Всі ці негативні наслідки євроінтеграції потребують часу і визрівання в середовищі євро спільноти.

9. Україна як повноцінна європейська держава може відбутися лише за умови адекватного сприйняття наявних європейських реалій у всіх їх багатоманітності та стрімкій динаміці. Ми маємо всі підстави вважати, що Україна може перетворитися на соціокультурний центр східнослов'янських народів, адже вітчизняна „філософія серця „ не раз допомагала обирати гідний шлях духовного самозбереження нації у надзвичайно складних історичних умовах.

Завдяки реалізації інформаційного забезпечення політики європейської інтеграції необхідно:

- довести до Європейської громадськості широку інформацію та відомості про Україну, що сприятиме більшій обізнаності світового співтовариства про можливості та наміри нашої країни;
- переконати Європейське співтовариство, що Україна може стати перспективним і привабливим партнером;
- створити позитивний імідж України за кордоном;
- завоювати прихильників європейської інтеграції України серед європейської громадськості.

Багатовекторність громадської думки ще не трансформована на користь європейського вибору в свідомості населення. Євроідея все ще не набула загального об'єднавчого розмаху. Неготовність українського суспільства прийняти євроінтеграцію може стати внутрішнім чинником стримування євроінтеграційних прагнень України, а від ступеня інформованості суспільства про політику європейської інтеграції залежать як досягнення сучасних економічних, життєвих стандартів

особистої безпеки, гарантованих прав і свобод громадян, так і зусилля керівництва нашої держави, спрямовані на входження України до ЄС

Перспективи подальших досліджень:

- ✓ дослідження політичних чинників глобалізації;
- ✓ дослідження культурних чинників глобалізації;
- ✓ дослідження соціальних чинників глобалізації;
- ✓ дослідження гуманітарної політики країн ЄС.

Джерела

1. Афонін Є. Україна – Європа – Світ: шляхом коєволюції // Вісник Харківського державного університету. Соціологічні дослідження сучасного суспільства: методологія, теорія, методи. – 1999. – № 433.

2. Афонін Є.А., Бандурка О.М., Мартинов А.Ю. Велика розтока (глобальні проблеми сучасності: соціально-історичний аналіз) – К.: Видавець ПАРАПАН, 2002. – 352 с.

3. Афонін Є., Мартинов Ю. Об'єднана Європа – соціокультурні кордони // Методологія, теорія і практика соціокультурного аналізу сучасного суспільства. Зб. Наукових праць учасників Харківських соціологічних читань. – Х., 2001. – С.332-337.

4. Батиста П.Н. Пять мифов о «глобализации» // Латинская Америка. – 1999. - №7-8. – С.5-8.

5. Бистрицький Є. Для входження України в Європу потрібні реальні зміни всередині самої країни // День. – 1999. – 10 грудня. – С.18.

6. Воронкова В.Г. Європейського дому ідея. Політологічний енциклопедичний словник / Упорядник В.П. Горбатенко; За ред. Ю.С. Шемшученка, В.Б. Бабкіна, В.П. Горбатенка. – 2-е вид., доп. і перероб. – К.: Генеза, 2004. – 736 с. – С. 199-200.

7. Гладський О. Основні умови та фактори здійснення євроінтеграційного вибору // Вісник Національної академії державного управління при Президентіві України. – 2005. - № 3. – С.94 - 101.

8. Деркач А. Європейський вибір України // Зеркало недели. – 2002. – 27 апреля-11 мая. – С.4.

9. Иноземцев В.Л. Постиндустриальное хозяйство и «постиндустриальное общество» (К проблеме социальных тенденций ХХ1 века) // Общественные науки и современность – 2001. - №3. – С.151.

10. Кіндратець О.М. Як забезпечити сталий розвиток // Політика і час. – 2005. - № 9-10. – С.41-49.

11. Коваленко А. Украина: тупик в конце Евротоннеля // Зеркало недели. – 2002. – 5-8 января – С.5.

12. Макогон Ю.В., Лях О.В. Вигоди і наслідки для АПК України від вступу в Європейський Союз і Світову організацію торгівлі // Економіка промисловості. – 2005. - № 2. – С.15-20.

13. Мартинов А.Ю. Європейський Союз у сучасній системі міжнародних відносин // Україна і Європа (1900-2000) – К., 2001.

14. Нижник Н., Ситник Г. Євроатлантична інтеграція України в контексті ключових факторів трансформації європейського простору безпеки // Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. – 2005. - № 3. – С.13-21.

15. Павліха Н. Принципи просторового менеджменту сталого розвитку // Металл. – 2006. - № 1. – С.40-45.

16. Послання Президента України до Верховної Ради „Європейський вибір. Концептуальні засади економічного та соціального розвитку України на 2002-2011 роки” – К., 2002. – 74 с.

17. Саломон К. Культурная экспансия и экономическая глобализация. – Мировая экономика и международные отношения. – 2000. - № 1 – С.105-115.

18. Синцеров Л. Длинные волны глобальной интеграции // Мировая экономика и международные отношения. – 2000. - №5. – С.56-64.

19. Спільна стратегія ЄС щодо України // Розвиток та розширення ЄС під час головування Франції. Перспективи для України. Матеріали зустрічі експертів. – К., 2000. – С.88.

20. Сценарій для України. (Інтерв'ю з відомим політологом Збігневом Бжезинським, коментарі та оцінки українських експертів) // День – 2001. – 24 лютого. – С.4.

21. Українська присутність у Женеві // Політика і час. – 2005. - № 11. – С.22-23.

22. Хантингтон С. Столкновение цивилизаций // Полис. – 1994. - №1. – С.35.

23. Чешков М.А. Взгляд на глобализацию через призму глобалистики // Мировая экономика и международные отношения. – 2001. - №2. – С.52-56.

24. Шевчук А.В. В єдиній європейській родині. Україна у Раді Європи: десять років на шляху до демократичних цінностей // Політика і час. – 2005. - № 9-10. – С.11-18.

Стаття надійшла 20.02.2006 р.